

A szexuális nevelés néhány vitás kérdéséről

Az iskolákban és a családokban folyó nevelőmunka egyik legtöbb vitát kiváltó feladata a szexuális nevelés, mellyel kapcsolatban teljesen ellentétes nézetek, elgondolások csapnak össze különböző helyeken. A minap elmarasztalták a pedagógusokat abban a műsorban, mely az iskolai óvszerárúsító automaták ügyével foglalkozott. [1] A rádióműsor készítői azzal érveltek, hogy elér rövidesen hazánkba is az AIDS-hullám, ezért szükséges a védekezés legfőbb eszközeit, a gumi óvszert odavinni az iskolákba, hogy ne kényszerüljenek a fiatalok gyógyszerárban, ABC-áruházakban szégyenkezve megvásárolni. Az árusítás megengedése mellett vita folyt a helyről is — tornaterem, mellékhelyiség vagy valahol a folyosón. A legtöbb megszólaló pedagógus ellenezte az iskolai árusítást, míg a közművelődésben és a telekommunikációban dolgozó szakemberek messze helyeselték. A példákat lehetne folytatni arra vonatkozóan, hogy mennyire eltérő nézetek kapnak nyilvánosságot a szexuális neveléssel kapcsolatban. A következőkben néhány általánosabb problémát vetünk fel, amelyek felmerülnek a szexuális neveléssel összefüggésben.

Tabu téma maradt a szexualitás, a szexuális nevelés?

Szinte évszázadokon át a szexualitás azok közé a tabu témák közé tartozott, amelyekről nem illett beszélni, tárgyalni, de úgy tűnik, mintha ma is egyesek nem akarnának, nem mernének beszélni róla. Az egyik Tanakodó c. rádióműsorban többen megfogalmazták, hogy túl sok a nyilvános beszéd a szexualitásról, hogy már az az is a szexuális életre buzdítjuk őket (a fiatalokat), ha egyáltalán nem beszélünk róla, hogy nem ártunk-e a gyerekeknek a felvilágosítással a mai, amúgy is szabad világban. [2] A magam szerény tapasztalatát is említhetem, a szexuális neveléssel foglalkozó, mértéktartóan fogalmazó cikkeimet a napilapok közül nem mindegyik közli, úgy látszik, szerkesztői, lektori bátorság kell ahhoz, hogy egyes olvasók esztelenes megbotránkozását is vállalják.

A nem merünk beszélni a szexualitásról probléma mellett jelentkezik eléggé sokszor a másik gond: nem tudunk megfelelően beszélni a nemi életéről, mert hiányoznak hozzá a megfelelő magyar nyelvi kifejezések. Ugyanis a népi nyelvben, meg egyre inkább a mindennapi nyelvben — nemcsak a dísznő viccekben, de úton-útfélen, nemegyszer ártatlan gyermekszájából, olykor hamvas lánykák ajkáról is röpködnek a szerintünk még mindig nyomdafestéket nem tűró szavak, kifejezések —, szóval az itt használatos szavak helyett nem élhetünk credményesen a latin, orvosi műszókkal: a pénisz vagy fallusz, a vagina és a koitusz kifejezésekkel, vagy a szakszerű magyar variánsukkal: a hímvessző, a hüvely és a közösülés vagy szeretkezés fogalmakkal. Az egyik sok vitát kiváltott népszerű könyv a következő magyarítással

próbált élni: a füttyi, a puncsi és a szeretkezés. [3] A fiataloknál, meg a fiataloknak szóló irodalmi művekben szerepel a közösülés helyett a dugni, a dugás kifejezés. Sajnos tény, hogy a túl drasztikus, a népi szavak helyett nem tudott elterjedni a fenti latinos és magyaros kifejezési mód, s való igaz, érdemes elgondolkodni azon, hogy a mi nyelvünkben miért nincsenek kényelmesen és természetesen használható szavak a testi szerelem szerveinek és folyamatainak megjelölésére. Amíg ezek meg nem születnek, addig jó lenne a fenti magyarításokat elterjeszteni, mert különben állandóan szembe találjuk magunkat a trágár beszéd problémájával, mely ellen küzdeni kellene, de hogyan?

A trágár, durva szavak, a disznó viccek hallatán egyik megoldás lehetne: nem meghallani, de homokba dughatjuk a fejünket strucc módjára? Talán értelmesebb próbálkozás: vagy a mesélővel intim beszélgetés során tisztázni a problémát, mit, hogyan lehetne szebben kimondani, meg azt is, hogy szükség van-e hasonló dolgok továbbadására, terjesztésére. Vagy osztály, csoport előtti beszélgetéssel — a csúnya kifejezésekkel elmondott szöveg értelmezésére, megfelelő magyar szókkal való helyettesítésre, s főleg annak a megértetésére, hogy ezek nem alantas, szégyellni való dolgok, amelyeket malackodva, trágár kifejezéseket használva szabad tárgyalni. Hogy az élet, az ember fennmaradásának alapvető dolgai ezek, csodálatos, emberhez nem méltatlan folyamatok, melyeket lassan, évek során felfogva, megértve — ő is tiszteljen, értékeljen, és szép szavakkal szóljon róla. Persze ebben nem elég az órákon történő szép szavak átplántálása a gyermeki fejekbe, hanem szükséges a pedagógusi és az otthoni, szülői példaadás, a trágár szók, kifejezések kiszorítása beszédünkéből, a durvaság száműzése nemcsak otthon, amikor „neveljük” saját gyermekünket (bár ez sem kevés), de kellene a felnőtt társadalom jóval szalonképebb társalgása — utcán, utazás; szórakozás közben, mindenütt. Mivel nemcsak a jó példa ragadós. Már arra nem is nagyon merünk utalni, hogy egyes modern szerzők a drasztikus szokat, kifejezéseket, fordulatokat az életszerűség és tökéletes emberábrázolás jegyében szinte ömlesztik a színpadra, a tévébe, a rádióba és a nyomtatott sajtóba, néha az az ember érzése, hogy szinte kéjjel adják az interpretálók szájába, a magas művészet nevében.

A szexuális élet kezdetének problémái

A mikor lehet, szabad elkezdni a fiataloknak a nemi életet kérdésében két álláspont ütközik a lényegyet tekintve. Egyik szerint, ha nem kezdik „időben”, a nemi érés után, a nemi vágyak erős jelentkezése esetén a szexuális tevékenységet, ez gát-lásokhoz, a nemi élet későbbi zavaraihoz vezethet, sőt a nemi élet eltévelyedései, az abnormitások is innen eredhetnek, azaz ha már nemileg érett a fiatal, kezdje el gyakorolni, megtanulni a szexuális tevékenységet. A másik álláspont szerint a nemi érés bekövetkezése nem feltétlenül igényeli az azonnali nemi tevékenységet, mert nem káros az önmegtartóztatás sem biológiai, sem pszichológiai szempontból. Ők nem vallják a Tóth Tihamér-féle tiszta férfiúság eszméjét, s nem ítélik el a házasság előtti nemi életet, nem becsülik túl a lányoknál a szüzességet, értéknek tartják, mivel a túl korán, felelőtlenül, inkább csak divatból elkezdett nemi élet általában nem vezet el értékes élményekhez, a személyiség olyan gazdagodásához, mely feltétlenül szükségessé, „preferálttá” tenné ezt. Ők úgy vélik, hogy semmiféle biológiai vagy lelki károsodás nem következik be akkor, ha a 11—14 év közötti nemi éréssel párhuzamosan nem kezd el a fiatal a szexuális tevékenységet. Inkább bizonyos kezdő lépéseket tesz a fiatal a kapcsolatkeresés és -kiépítés terén — a kezdeti találkozások

révén, és ezek során a testi érintkezés „szelíd formái”: a simogatás, a csókolózás, a petting stb. érvényesülnek csak. A különböző partnerekkel való kapcsolatteremtés, ismerkedés révén szerez érzelmi, pszichológiai, biológiai tapasztalatokat a fiatal, s az érzelmi élet, az akaratérő, a jellem fejlődésével, a felelősségérzés és -tudat kialakulásával jut el ahhoz a döntéshez, hogy a számára nagyon fontos kapcsolatban, a kölcsönös vágyódás, szerelem birtokában eljutnak az egymással történő szexuális tevékenységig. Tisztelve a másikat, vigyázva rá, örömet okozva, a szerelem betetőzése lépéseként. Magam a szakirodalom jeles képviselőivel egyetértve az utóbbi álláspontot vallom.

A korai nemi élet veszélyei

A nemi érés bekövetkezése után a megfelelő pszichikus érettség kialakulása nélkül azonnal elkezdett nemi tevékenységek a különböző káros pszichikus következmények (csalódottság, kiábrándultság) mellett a következő fő veszélyekkel járhatnak:

- a) a nem kívánt terhesség bekövetkezése, a művi terhességmegszakítás és ennek nagyon gyakori következménye a koraszülés és a meddség;
- b) a különböző nemi betegségek terjedése, mert a valamikori „világöröm” felszámolódtott, hogy az antibiotikumok hatására megszűnt a nemi betegség gyakorlatilag a földtekén. Az utóbbi évek, évtizedek tapasztalata, hogy újra terjednek a nemi betegségek, immunissá váltak a kórokozók a túlzott antibiotikumfogyasztás révén;
- c) a legújabb idők aggasztó veszélye hazánkban is reálissá vált, a modern pestis: az AIDS, a szervezet immunrendszerének betegsége fokozatosan tért hódít hazánkban is.

Közös felelősségünk és égető feladatunk, hogy ezekről a fő veszélyekről minden lehetséges módon és helyen szóljunk, és érthetően, szenvedélyesen, meggyőzően beszéljünk fiainknak, lányainknak — pedagógusként, szülőként.

A szexuális életre felkészítő társadalmi tevékenységek problémái

Mindennapi életünkben, gyermekeink-fiataljaink valóságmegismerő, tapasztalatszerző tevékenységében egyre több problémát jelent az eluralkodó pornográfia. Csak utalunk azokra a vitákra, melyek szakemberek között dúlnak a fogalom, a jelenség értelmezése körül, arra a szemléletre, hogy történelmileg jelentősen változó dologról van szó, hogy nem lehet több évszázados vagy évtizedes szemlélet alapján megítélni a mai jelenségeket, az emberábrázolást, a művészi bemutatást és így tovább. A kérdésre, mi a pornográfia, két forrásból is adhatunk választ. Az egyik a mindennapos gyakorlatból fogalmazható meg: ma is a legtöbb ember, gyerek rendelkezik egy olyan természetes érzéssel, mely arra készíti, hogy tiltakozzon saját testének megmutatása, öltözködésének, mosakodásának és az alapvető testi szükségletek kielégítésének megmutatása ellen. S különösen a még intimebb szférák, még kevésbé másra tartozó cselekvések, tevékenységek — így a saját szerelmi élet, szexuális közeledés, tevékenység — megmutatása, feltárása, kifürkészése ellen. A velünk született tartózkodás; a nemcsak női, de férfi szemérem is nem halt ki az életünkből. Tehát tapasztalatból ismerjük, mi a megengedhető, s mi a megengedhetetlen, mi a pornográf. Ha a tudomány, művészet megfogalmazásával élünk, ez is eligazít: minden, ami a nemiséget szeméremsertő nyíltsággal ábrázolja. Pornográfia: a célzatosan és leplezetlenül az érzékiségre hatni akaró, a nemiséget szeméremtelenül ábrázoló iro-

dalom, ilyen célú rajz; fénykép, festmény, film. Másik megfogalmazás: az erotikus mozzanatokat szeméremsértő, trágár, obszcén jellegig fokozó ábrázolás. A meztelen emberi testet vagy a nemi kapcsolatot „illetlenül”, a közfelfogást sértő módon ábrázoló képek vagy szövegek. [4]

A hétköznapi tapasztalat és a tudomány, művészet megközelítésében megítélésünk szerint lényegi egyezés van a pornográfiát illetően. A valóságban mégis azt tapasztaljuk, hogy valóságos „új hullám” öntött el bennünket, hogy a nyomtatott sajtó, a film, a tévé és video „táplál” bennünket az öncélú erotikával, hogy minden valamire való filmben egy vagy több meztelen nő, bizonyos nemi aktusok imitált vagy túlzó részletességgel történő bemutatása történik, hogy a régebben ún. nyomdafestéket nem tűrő kifejezések is el-eluralkodnak — rádióban, tévében, filmekben. Nem beszélve az utcákra kikerülő napi-, hetilapok és magazinok, képes kiadványok tömegéről...

A művészeti alkotások befogadásával kapcsolatban felmerül a korhatár ügye, x mű nézése csak 14, 16 éven felül vagy felnőtteknek ajánlott. A rádió és a sajtó olykor vitázik arról, hogy teljesen felesleges a művészi alkotásoknál a korhatár megállapítása, mert ugyanez tartják be ezeket, akkor meg minek a rendelet. Véleményünk szerint ugyanez a helyzet az alkoholfogyasztással kapcsolatban is, hiába az érvényes rendelet a fiatalokúak alkoholfogyasztásáról a vendéglátó helyeken, ha az ott dolgozóknak első a forgalom, a dolgozók és vezetők fittyet hányanak a tiltó rendeletnek, ha nem készítjük őket a megfelelő társadalmi erővel, ha kell, szankciókkal a helyes rendelkezés betartására. Ugyanez a moziknál, a színházaknál is érvényes, egy kis rendcsinálás itt is kellene.

Többen felvethetik a kérdést: de mi van otthon, a családban? Hiszen a tévé, a rádió és főleg a video korlátlan lehetőségeket kínál, ill. veszélyeket rejt ezen a téren. Elengedhetetlen a szülők „nevelése”, meggyőzése. Legjobb lenne, ha a családok nem kultiválnák ezeket a kultúratermékeket, nem gyűjtenék és használnák a pornókazettákat, magnófelvételeket stb. Vagy ha ez jelenleg megoldhatatlan, elképzelhetetlen az emberi szabadságjogok „kiteljesedésének” korában, akkor legalább „lakat alatt” tartanak ezeket, megakadályozzák, hogy nézhessék ezeket serdületlen vagy éppen serdülő gyermekeik.

Vita a gyermekek, fiatalok szexuális érdeklődéséről

Szülők, pedagógusok, írók egy része úgy véli, hogy nem tipikus a szexuális érdeklődés a kamasz fiúknál-lányoknál, gyorsan félrevonulnak pikáns viccek mesélése, felnőtteknek vetített szexis tévéfilmek esetén, ez nekik „még nem érdekes”, unalmas. [5] Kétségtelen, hogy a serdülők egyik része ilyen érdeklődésű, de vannak szép számmal „koravén”, koraérett típusú bakfisok és kamaszok, akik mindennél jobban érdeklődnek az ilyen témák iránt, és minden lehetőséget megragadnak, hogy élményekhez jussanak. Helytelen divat, nézet hódít olykor a serdülőknél, fiataloknál, hogy nem erény, nem dicséretet érdemlő dolog, ha valaki még ártatlan, akár fiú, akár lány, hanem a szüzesség szégyellni való dolog, ez a „bűn”, ez elmaradás a normálistól. És a mások előtti érvényesülésből, az érettség, a fejlettség bizonyításául minél előbb át akarnak esni az aktuson; sokszor különösebb érzelmek, erős vágyak nélkül esnek át a „tűzkeresztségen”, sokszor ki is ábrándulnak belőle. „Ez az a csodálatos dolog, melyről annyit mesélnek” véleménnyel, az éretlenül, a megfelelő testi-lelki felkészülés, a feszítő vágy és magas hőfokú érzelem nélküli közösülés esetén.

Sajnos egy-egy fiúnál, lánynál divat, verseny a skalpvadászat, a minél több kapcsolatot létesítése, a siker elkönyvelése. És olykor ezek a fiatalok a hangadók, és „sikké” válik a csoportban a követésük, a modern fiatal egyik fokmérője a minél előbb elkezdett nemi élet, meg a többi felnőtt „allűr” — a dohányzás, az alkohol, a különböző drogok alkalmazása. Ezt a kordivatot kétségtelen a magas művészet egyes alkotásai is terjesztik — amikor pl. 15 éves lányok fiúval és apával egyaránt szerelembe esnek, és áldoznak a testi szerelem oltárán és így tovább.

Fontos feladatunk a szülők meggyőzése e téren a következő alapgondolattal érvelve: a testi, biológiai és benne a szexuális érés nem igényeli az azonnali szexuális tevékenységet, s nem jár biológiai, testi és lelki károsodással az önmegtartóztatás — az orvosok ezt meggyőzően tudják bizonyítani, meg a mindennapos tapasztalat is. A szexuális eltévelyedések, a homoszexualitás meg a többi nem a szexuális élet túl kései megkezdése miatt, nem a 18—20 év körüli szexuális kezdés miatt következnek be, hanem általában genetikusan alapon, öröklés útján alakul ki.

A szülőket jó lenne megnyerni, meggyőzni — természetesen a fiatalok mellett —, hogy adott korban a sokféle érdeklődés fejlesztése és fenntartása lehet alapja a személyiség harmonikus fejlesztésének, melyben a megfelelő helyre kerülhet a szexualitás. Hogy a sokat olvasó, sportoló, hobbitevékenységet folytató fiatal, aki az iskolai kötelező tárgyakat is el akarja sajátítani megfelelő szinten, aki több barátal, különböző tevékenységben társakkal gazdag, az egyrészt keveset unatkozik, kevés ideje jut fantáziálásra, saját magával való foglalkozásra, saját testének „babrálására”, izgatására (maszturbálás, onánia). Szóval a sokféle tevékenység, sokféle cél és feladat egészséges erőfeszítésekre sarkallja a fiatalt, erejének, idejének felhasználásában értékes tevékenységekre ösztönzi. A sokféle érdeklődésű, nagyon tevékeny fiatal életében megfelelő helyre kerül a szexualitás, nem válik döntővé, de nem is szorul ki belőle.

Fő törekvéseink, teendőink a nemi nevelésben

A már vázolt három fő veszély: a túl korai nemi élet, a nem kívánt terhesség és ennek káros következményei — a koraszülések, a meddőség; a nemi betegségek, valamint az AIDS elkerülése érdekében több feladat párhuzamos megoldása szükséges. Így a szexuális felvilágosítás, a megfelelő ismeretek nyújtása, a meggyőződés alakítása és a megelőzési módok, technikák megismertetése.

A szexuális felvilágosításról

Alaptételünk, hogy a nemi kultúra az általános kultúra része. A szexualitásra való nevelésnek a nevelés szerves részévé kell válnia, s itt nemcsak a felvilágosítás, hanem a folyamatos, tervszerű nevelésen is van a hangsúly. Ennek 3 feltétele van: a) ezt a legkorábbi életkorban, a gyermek mindenkor érdeklődésének megfelelően kell elkezdeni. A gyermekek kíváncsisága a kreativitás egyik fontos ismérve, ezt nem kiölni, hanem fejleszteni kell. A gyermeket fel kell világosítani, de annyiféle módon, ahány gyerek, azaz személyre szabottan. És mindig csak akkor, ha kérdez, vagy ha észre vesszük, hogy kérdezni szeretne, csak annyit mondva el egyszerre, amennyit kérdez. De ne terheljük meg olyasmivel, amire még nem érett. [6] Ugyanis nemcsak a konzervativizmus, a prűdéria és a tabuk okozhatnak torzulást.

Ki végezze a nemi felvilágosítást? Családban kisgyermeknél a szülő, alsó tagozatban a pedagógus, ne hívjunk oda idegent, megijedhet tőle a kisgyerek. Ott az

intím kapcsolat a gyerekek és tanítójuk között nagyon fontos. Felső tagozatra és középiskolába viszont már lehet vendéget hívni, sőt talán ez jobb is, mert a diákok bátrabban mernek kérdezni, beszélni, vitatkozni. [7] Egyik szerző szerint szexuális felvilágosítás önmagában nincs, s ha valaki ezt teszi, erőlteti, rosszul teszi. A diákokkal akkor tudunk jól elbeszélgetni a szexualitásról, ha nem kiragadottan a szexről vagy annak a technikájáról beszélgetünk, hanem emberi viszonyokról, kapcsolatokról, és ezekhez csak akkor kapcsoljuk hozzá a kifejezetten szexuális problémákat, ha a diákok kérdései feléjük viszi a beszélgetést. [8] Másik feltétel: a szexuális nevelést is tiszta fogalmakkal, a dolgokat néven nevezve helyes végezni. A gyermekmeséktől (gólyamesc) ugyanúgy érdemes tartózkodni, mint a titokzatos homályosságoktól és elhallgatásoktól — majd ha nagy leszel, megtudod. Már előbb szoltunk arról a gondról, hogy nincs elfogadott, jól érthető szakkifejezési kincs nyelvünkben e feladat jó megoldására.

Harmadik feltétel: a legsúlyosabb veszély a hazugság. Rousseau figyelmeztetése szülőre-pedagógusra egyként érvényes: „Egyetlen nyilatkozat, mely a növendék előtt hazugságnak bizonyul, örökké semmivé teszi a nevelés sikerét.” Hiszen ez a bizalomvesztés egyik oka. Amire kíváncsiak, arra a legjobb tudásunk szerint, őszintén kell válaszolnunk, de soha nem szabad a mindentudó felnőtt szerepét játszsanunk. Nem rombolja, inkább növeli a tekintélyünket az, ha a diák megtudja, hogy mi, tapasztalt felnőttek is meglehetősen botladozva mozgunk ebben a bonyolult kérdéskörben. Visszatérve a kérdésre: nem árt-e a gyerekeknek a szexuális felvilágosítás. A válasz: az erőszakos, a nyers, a tapintat nélküli, a csak technikai-biológiai jellegű, a gyerekek kíváncsiságát, érdeklődését megelőző felvilágosítás valóban ártalmas lehet. Kérdés az, hogy jobb-e hazudni, mint az igazat mondani. Mi az igazmondás mellett vagyunk.

A helyes nézetekről, a pozitív meggyőződésről

A nemiség, a szexualitás az emberi kultúra értékes része. Természetes és fontos alkotóeleme, melyet nem szégyellni kell, nem titkolni. Hiszen az embernél a nemi ösztön, párosulva magas hőfokú érzelmekkel, kialakul a szerelemnek nevezett szint, mely az ember boldogságának egyik legfőbb forrása. Az embert több mással együtt a szerelem tette emberré. [6] A szerelemnek ezt a páratlan fontosságát jobban kell tudatosítani. Ha sikerülne a szerelemnek joggal kijáró társadalmi rangot és emberi értéket elfogadtatni, akkor a fiatalok jobban vigyáznának rá. Sokak szerint megfelelő neveléssel segíteni lehet a szerelemre való képesség elsajátítását. Emellett további és hatékonyabb erőfeszítéseket kell tenni a házasság és a család társadalmi jelentőségének visszaállítására.

Messze egyet kell érteni Czeizel Endrével, hogy emberségünk egyik legfőbb kritériuma a felelősségtudatunk. A nemiségnek a nemi ösztön csak alapja, de a társadalmi lényé emelkedett embernek tudatosan szabályoznia kell. Ebben az erkölcsnek fontos szerepe van. Amennyire helytelen a nemi ösztön teljes elfojtása, annyira kárhoztatható ennek gátlástalan kiélése. Az akaratéro, az önuralom, a felelősségtudat és ezek tudatos fejlesztése a szocializációnak igen fontos részei.

A tizenévesek nemi életével kapcsolatban a legnagyobb gondot éppen az okozza, hogy a testi (nemi) érettség korai megjelenését csak jóval később követi a személyiségnek a beérése, mely a fenti fontos emberi ismérveknek való megfelelést biztosíthatja. Ezek nélkül pedig a szerelem és a nemi öröm igazi megélése is nehézségbe ütközik. Éppen ezért szeretnénk jó szóval és a vesélyek felemlgetésével (nem kí-

vánt terhesség, AIDS, problémák a nemi életben stb.) a nemi élet kezdetét kitolni. [9]

Közös feladatunk ezek alapján a szexualitás és erkölcs, az érzelmek és az akarat, jellem elválaszthatatlan kapcsolatát elfogadtatni, a megfelelő felelősségudatort társa és önmaga iránt kifejleszteni. A szerelemben és szexualitásban a tartós párok kapcsolatuk kialakulását segíteni, harcolni a szexuális szabadosság ellen.

A megelőzés, a védekezés problémái

A tartós párkapcsolatban, a megfelelő testi és lelki fejlettség birtokában folytatott szexuális tevékenységben fontos a megelőzéshez, a védekezéshez szükséges módszerek, technikák alkalmazása. Ezek megismertetése szintén a szexuális nevelés részfeladata, de csak a fentebb ismertetett feladatok mellett, ezek szolgálatában. A nemi kapcsolatot létesítő fiatalnak szükséges ismernie az egyes hagyományos módszereket — a naptármódszert, a megszakítással történő védekezést éppúgy, mint a különféle mechanikus eszközöket, így a gumi óvszert és természetesen a legmodernebb hormonális eszközöket (antibébi-tablettákat). Talán az iskolákban ezek megismertetése és természetesen az egyes módszerekkel járó kockázatok, mellékhatások megismertetése a diákokkal lehet az egészségügyi szakemberek — az orvos, védőnő vagy a biológiatudomány művelőjének — feladata, teendője. Nem lebecsülendő ezeknek az ismereteknek a nyújtása, hiszen nagyrészt ezek segítségével kerülhetők ki azok a veszélyek, melyek a nem kívánt terhességből, a különböző nemi betegségekből és különösen ami az AIDS-ből származhat gyermekeinkre és azok utódaira.

Iskolában és családban meg kellene tennünk mindent a szexuális nevelés eredményesebb végzéséért, hogy boldog és egészséges gyermekeink legyenek, és hogy új nemzedékek sora értelmes emberi élettel kövessen minket.

IRODALOM, FORRÁSOK

- [1] Magyar Rádió Ötödik sebesség c. műsora, 1990. jan. 22-i adása.
- [2] Milyen legyen a szexuális felvilágosítás (Győri György beszélgetése Vekerdy Tamással), Köznevelés, 1988. márc. 4-i száma, 6—7. old.
- [3] Fagerström-Hansson: Peti, Ida és Picuri, Bp. 1987.
- [4] Magyar Értelmező Kéziszótár, 1972; Bakos: Idegen szavak szótára, 1973; Esztétikai kislexikon, 1979; Pszichológia (tanárképzős tankönyv) 2. kiadás, 1981.
- [5] Egy szónak is száz a vége, Tóth Eszter, Gyermeink, 1988. évi 3. száma.
- [6] Czeizel Endre: Szex: nevelés vagy terror? Népszabadság-Hétvége, 1989. dec. 16-i száma.
- [7] I. m. Köznevelés, 1988. márc. 4.
- [8] Uo.
- [9] Czeizel E.: i. m.